

4. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник. У 2 т. Т. 2 / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. 780 с.

5. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія. Львів, 2008. 304 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

Посудєвський Ілля Валерійович,

курсант 4-го курсу ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: головний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор *Джу́жа О. М.*

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ЗЛОЧИННОСТІ В КРИМІНОЛОГІЇ

Автором досліджено теоретичні та практичні проблеми причинності злочинності. Розглянуто феномени детермінації, причинності, а також аспекти їх співвідношення. З'ясовано, що зазначені категорії не мають однозначного тлумачення у філософській та юридичній літературі. У словниках і довідниках детермінізм та причинність нерідко ототожнюються.

Ключові слова: злочин, причинність злочинності, детермінація, причини та умови, запобігання злочинам.

The author investigates theoretical and practical problems of causality of crime. The phenomena of determination, causality, and also aspects of their correlation are considered. It has been found out that these categories do not have a clear interpretation in philosophical and legal literature. In vocabularies and reference books, determinism and causality are often identified.

Keywords: crime, causality of crime, determination, causes and conditions, prevention of crimes.

Вплив соціальних умов життя та його суперечностей на характер морального формування особи молодшої людини є визначальним і там треба шукати детермінанти злочинності взагалі й неповнолітньої зокрема.

Кримінологічна детермінація є різновидом соціальної детермінації. До процесу детермінації належать причини, умови,

корелянти. Детермінація включає в себе різні зв'язки: причинно-наслідкові, кореляційні, функціональні, зв'язки стану, структурно-системні тощо. Система охоплює усі три види детермінації в часі: детермінація минулого, теперішнього та майбутнього і є різновидом соціальної, статистичної (ймовірної), ідеально-цільової детермінації.

Причинами та умовами злочинності є система соціально-негативних явищ та процесів, що її детермінують як свій наслідок. Причини та умови злочинності – це не випадковий механічний набір детермінант злочинності, а система, яка являє собою єдність та цілісність підсистем й елементів, що взаємодіють між собою та розташовані в певній ієрархії та підрядності рівнів. Причини – це явища (системи), що породжують інші явища (системи) – наслідок. Причинний зв'язок – зв'язок генетичний. При визначенні того, що було причиною, а що наслідком, треба виділити два основних елементи, один з яких «причина», а інший – «наслідок». До причин протиправної поведінки необхідно відносити соціально-психологічні детермінанти, які складаються з таких елементів, як економічна, політична, правова, побутова психологія на різних рівнях суспільної свідомості.

Взаємодія умов та причин побудована за типом детермінації минулого теперішнього. Залежно від цього, умови поділяються на дві групи: а) умови виникнення (формування) причини; б) умови забезпечення результативного процесу заподіяння [1, с. 14].

Третім видом детермінант є корелянти. Їх зв'язок з наслідком – кореляція. Це багатофакторна детермінація у масовидних системах, за допомогою якої зміни одних факторів у бік збільшення або зменшення викликають зміни інших факторів. Це зв'язок відповідності, більш або менш синхронної взаємозалежності декількох явищ один від одного. У цьому зв'язку синтезуються необхідність і випадковість, можливість і дійсність, причини і наслідки, визначеність і невизначеність, однозначність і неоднозначність [2, с. 146]. Кореляційний детермінізм відіграє значну роль у масовидних явищах, до яких належить і злочинність. Визначення наявності або відсутності кореляції між явищами, що вивчаються, становлять обов'язковий етап, який попереджає дослідження причинної та зумовленої детермінації [3, с. 280].

Розкриваючи основні причини злочинності, необхідно враховувати, що вони пов'язані з багатьма соціальними явищами і процесами. Тому детермінацію злочинності не можна зводити лише до причин та умов, а слід урахувати й інші криміногенні фактори, які включають у себе всі види криміногенної детермінації, що породжують, припускають і зумовлюють злочинність. Це можуть бути мотиви, потреби, інтереси, почуття, ціннісні орієнтири, звички тощо.

Як відомо, вчення про детермінацію налічує декілька десятків видів детермінаційної взаємодії. При вивченні злочинності загалом та окремих її видів, груп злочинів розрізняють причини й умови (причинність) цих явищ, зв'язок станів, функціональну залежність, системно-структурні, статистичні та інші види зв'язків. Важливо

наголосити, що причинність вужча за детермінізм, оскільки вона відображає зв'язок між явищами тільки в певному відношенні, спрощуючи їх загальною взаємодію [4, с. 89–92].

У кримінологічній літературі існує значна кількість визначень поняття «причини злочинності» та «умови злочинності». Крім того, використовуються такі терміни, як «причини та умови», «причинність», «фактори», «детермінанти», нерідко вони вживаються як синоніми.

Як слушно зауважує О. М. Джужа, «причини – це ті процеси і явища, що породжують злочинність як свій безпосередній наслідок. Що стосується умов, то вони безпосередньо не породжують злочинність, але «відкривають шлях» для дії причин, полегшують настання суспільно небезпечних наслідків. Умовами виступають недоліки в управлінській та організаційній сфері діяльності різних галузей господарства і державного апарату» [5, с. 11].

Причини та умови вчинення злочинів у кримінології поділяються на дві основні групи: об'єктивні і суб'єктивні [6]. Причини об'єктивного характеру потрібно шукати насамперед у недоліках, прорахунках морального, економічного, політичного, господарського і правового характеру в умовах свободи. Соціально-економічні проблеми нашої країни ускладнюють реалізацію норм кримінального та кримінально-виконавчого законодавства, гальмують запровадження нових гуманних форм роботи з неповнолітніми правопорушниками та вкрай ускладнюють вирішення питань закріплення досягнутих результатів при поверненні підлітків у суспільство.

Список використаних джерел

1. Парнюк М. А. Принцип детерминизма в системе материалистической диалектики. Київ, 1972. 56 с.
2. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации: монографія. М., 1984. 208 с.
3. Яцковский С. Г. Функциональная связь, корреляция и причинность. Категории причинности в диалектической концепции связи: монографія. Свердловск, 1974. 344 с.
4. Профілактика злочинів: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2011. 720 с.
5. Міллер А. Що таке причини та умови злочинів? *Право України*. 2001. № 5. С. 89–92.
6. Курс кримінології: Особлива частина: підручник / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Юрінком-Інтер, 2001. 480 с.
7. Даньшин И. Н. Преступность: понятие и общая характеристика, причины и условия: пособие. Киев: УМК ВО, 1988. 88 с.